

Волкович Олена Юрївна

*доцент кафедри адміністративного і господарського права та
правоохоронної діяльності, історико – юридичного факультету,
Херсонський державний університет, кандидат юридичних наук,
м. Херсон, Україна*

МЕДІАЦІЯ В УКРАЇНІ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Наша держава перебуває вже довгий час у стадії реформування, це захопило велику кількість різного роду суспільно-політичних, економічних відносин. Так було запроваджено низку реформ в органах виконавчої влади, зміни в судовій системі, прийняття нових процесуальних кодексів, запровадження електронного суду, у професійних колах все більше актуальності набуває питання нового процесуального інституту захисту прав, а саме врегулювання спору за участю судді. За цими ознаками цей механізм дуже схожий на аналогічні вирішення спорів шляхом медіації.

У традиційному розумінні суд це остання інстанція, де вершиться правосуддя з різних напрямків діяльності (цивільних, кримінальних, господарських, адміністративних та ін.). Все далі більше зазнає неоднозначного впливу з боку різних суб'єктів щодо рішень судовими органами. Тому останнім часом найбільшого поширення набула система Alternative dispute (ADR), зокрема медіація, за якої сторони спору за допомогою незалежного медіатора приходять до спільного та оптимального вирішення спору з урахуванням їхніх інтересів та найменшими втратами для кожного з них. Основні принципи медіації дозволяють досить швидко, якісно, конфіденційно вирішувати конфліктні ситуації. Фактично, правова природа ADR є альтернативою офіційному правосуддю. Хоча в багатьох Європейських країнах цей процес гармонійно увійшов у судову систему, що виступає складовою частиною єдиного судового процесу.

Відповідно до спільної Програми «Прозорість і ефективність судової системи України» було започатковано судову реформу в Україні, яка спрямована щодо надання допомоги у процесі утворення незалежної, безсторонньої, ефективної та професійної судової влади в Україні, а також забезпечення перетворення української судової влади на прозору та справедливу, яка буде достатньою для всіх громадян та функціонуватиме ефективно та прозоро. Цією Програмою закріплено наступні цілі: створення правової основи прозорості, доступної й ефективної судової влади; покращення доступу до судової системи для загалу; підвищення ефективності судової системи, якості судових рішень, що

відповідає європейським стандартам; посилення прозорості і відповідальності судової системи [1].

Певним аспектами запровадження медіації, як альтернативної форми регулювання спорів, займалися наступні науковці, зокрема: Н. Бондаренко-Зелінська, Г. Єрмоменко, Л. Молот, Ю. Притика, Д. Проценко, Ю. Сліпченко, Г. Ульянова, М. Хантер, Дж. Паулсон та ін.

Відповідно до ст. 124 Основного Закону держави закріплено, що судочинство в Україні здійснюється виключно судами. Так, статтею 55 Конституції України надані гарантії по судового захисту та забезпечення права кожного будь-якими не забороненими законом засобами захист своїх прав і свобод від порушень і протиправних посягань. Ці конституційні права не можуть бути скасовані або обмежені (ст. 22, 64 Конституції України) [2]. До слова, не вказано виключного переліку можливих допустимих засобів захисту прав та інтересів осіб, вони не тільки не повинні бути всупереч законодавству. Так чинне процесуальне законодавство України відносить посередництво до альтернативних способів вирішення спорів, і передбачає можливість застосування примирної процедури до, під час або замість звернення до суду.

Зокрема, на думку М. Хантера, Дж. Паулсона АВС базується на тому, що всі методи вирішення спорів поділяються на категорії: прямі переговори між сторонами, переговори за участю нейтральної особи (медіатора), арбітраж, судочинстві. При цьому АВС, на думку авторів стосується лише друга категорія [3, с.1, 6-7, 63]. Так альтернативні процедури протиставляються не тільки судового розгляду, а й арбітражному, а також безпосередньому врегулюванню розбіжностей самими сторонами. В теорії права прийнято виділяти такі принципи: загальні і спеціальні, а спеціальні мають поділ на галузеві та міжгалузеві. Тлумачення терміна «принцип» - основні принципи, вихідні ідеї, що характеризуються універсальністю, загальною значимістю, вище імперативністю і відображають суттєві положення теорії, вчення, науки, системи внутрішнього і міжнародного права, політичної, державної або громадської організації (гуманізм, законність, справедливість, рівність громадян перед законом і т.д.) [4, с.342].

Досить ґрунтовно робить аналіз принципів права Ю.Д. Притика, зокрема, він приділяє увагу класифікації принципів на: загально-правові, міжгалузеві і галузеві. Він пропонує зупинитися на такому визначенні принципів медіації: а) правові засади медіації; б) міжгалузеві принципи медіації; в) конкретно-правові засади медіації. Так, в загальних рисах правові принципи медіації характеризуються тим, що відносяться до всієї правової системи і поширюють свій вплив на всі галузі, підгалузі, інститути права в цілому, і на медіацію в тому числі. До цих принципів слід відносити: демократизм, гуманізм,

справедливість, законність, взаємодеспондентність прав і обов'язків, поєднання примусу і переконання, невідомість природних прав людини, самоцінність людського життя, пріоритетність норм міжнародного права, вища сила Конституції, верховенство права і т.д. [5, с.88]. До таких принципів медіації відносять: добровільність - всі сторони конфлікту добровільно вибирають рішення про участь в переговорах і усвідомлюють, що компромісу можна досягти тільки шляхом співпраці; конфіденційності - обов'язок медіатора і сторін не розголошувати третім особам інформацію, яка стала відома в процесі примирення; неупередженості - медіатор є незалежною стороною, яка не має відношення ні до одного учасника конфлікту. Таким чином, медіації притаманні такі принципи як: щирість намірів щодо вирішення конфліктів, розподіл відповідальності, правомочність сторін, неформальність і гнучкість і т.д. [6, с. 744].

Медіація є комплексним інститутом, виступаючи формою ADR, вона органічно входить в сферу правового регулювання декількох галузей права і перш за все процесуальної спрямованості. Як альтернативна форма вирішення правових конфліктів, медіація може бути врегульовано кодексами, що закріплюють норми провадження у справах в державних судах (КАС, ЦПК, КПК, ГПК), в частині, де йдеться про «судову медіацію». Незважаючи на всі вищевикладені переваги медіації, існують багато проблем по її введення, але треба ґрунтовно вивчати європейський досвід і поступово переходити до розвантаження судової системи шляхом впровадження «судової медіації» в нашої державі.

Список використаних джерел:

1. Спільна Програма Ради Європи та Європейського Союзу Прозорість і ефективність судової системи України, 13 серпня 2009 р. URL [https://dsa.court.gov.ua/userfiles/ocin_zvit23\(1\).pdf](https://dsa.court.gov.ua/userfiles/ocin_zvit23(1).pdf) (дата звернення 10.09.2019 р.)
2. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР / Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
3. Hunter M. Paulsson J. et al. The Freshfields Guide to Arbitration and ADR. Kluwer Lawand Taxation Publishers. 1993. Р. 1, 6, 7, 63.
4. Багатомовний юридичний словник-довідник / І О. Голубовська, В.М. Шовковий, О.М. Лефтерова та ін. – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2012. – 543
5. Притика Ю.Д. Зміст класифікації принципів медіації. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2010. № 10. С. 86-92. URL http://nbuv.gov.ua/UJRN/bmju_2010_10_13 (дата звернення 8.05.2019 р.)

6. Пиходько В.Ю. Медіація як альтернативний метод вирішення конфліктів та її перспективи в Україні. *Молодий вчений*. №45 (56). квітень, 2018. С.743-746.